

”Oksalan traditionaalinen antiikki”

■ Teivas Oksala

***Facit indignatio versum* – ”Jopa suuttumus tekstiä tuottaa” (Juvenalis). Suuttumus se panee usein viisaankin miehen, jopa naisen menettämään suhteellisuudentajunsa.**

Näin on käynyt myös Sari Kivistölle ja H. K. Riikoselle (*Tieteessä tapahtuu* 1/2008), he kun ovat syvästi närkästyneet kritiikistä (Tieteessä tapahtuu 8/2007), jonka esitin teoksesta *Kirjallisuus antiikin maailmassa* (Teos 2007).

Kirjoituksen avauksena on hyökkäys tutkijapersoonani vastaan, joka kyseenalaistetaan ja jätetään niin sanoakseni omaan arvoonsa. Työnnän kuulemma koko ajan esille itseäni, teoksiani ja saavutuksiani. En voi myöntää pitäväni kritiikin mittapuuna suppeaa ”taskukirjaa” *Antiikin kirjallisuus ja sen perintö*, jossa olen

tekijänä yhdessä Maarit Kaimion ja H. K. Riikosen kanssa. Mainitsen sen vertailukohtana vain kerran väittäessäni mielipiteenäni, että Maarit Kaimio esittelee siinä kreikkalaisen dramatiikan ”napakammin ja perusteellisemmin” kuin tekijät arvioitavassa käsikirjassa. ”Vergilius-tutkijana” esiinnyn niin ikään vain kerran: tunnustaesani pettymykseni sen johdosta, että Orfeus on sivuutettu Georgican esittelyssä. Esitän edelleen kainosti, että *Kreikkalaisia kirjailijakuvia*, jossa olen toinen tekijä, olisi voinut olla lukuvihjteenä dramatiikan bibliografiassa, koska siinä on esitelty kaikki säilyneet kreikkalaiset draamat. Tämä kaikki on kuulemma suhteetonta itsetehostusta.

Saan kuulla, että olen pudonnut antiikintutkimuksen kelkasta, koska olen viime vuosina kes-

kittynyt Runebergin kääntämiseen. Terävä huomio! En todellakaan jaksa enää seurata kiinteästi kaikkea uusinta tutkimusta edes omilla saroillani, vaan seurustelen Vergiliuksen ja Horatiuksen kanssa – mieluiten välikäsittä ja apuopettajitta – antiikin alkuperäislähteiden välityksellä. Pidän silmällä 1900-luvun filologian suurta kaarta eli sen seikan selvittämistä, mikä Rooman kirjallisuudessa on roomalaista, Plautuksessa Plautusta, Vergiliuksessa Vergiliusta jne. Luotan enemmän Bowraan, Fraenkeliin ja Klingneriin kuin 2000-luvun *companion*-tyyppisiin oppaisiin, joihin tekijöiden ”moderni” Homeros- ja Vergiliustietous perustuu.

Kysymys siitä, onko kyseessä kirjallisuushistoria, lajihistoria vai käsikirja, on viisastelua. Laajaa teosta voi arvioida käsikirjana, koska sitä sellaisena käytetään, ja jopa kysyä, miksi se ja se tärkeä ilmiö puuttuu kuvasta.

Kun yksilöin tällaisia ja muita kymmeniä kysymyksiä, tekijöillä ei ole esittää kunnan vastausta yhteenkään. On kuulemma ”täysin kohtuutonta vaatia” antiikin ja myöhemmän Orfeus-kirjallisuuden käsittelyä (esim. Rilken Orfeus-sonetit), joka nykyisellään on kutistunut Offenbachin operetin libretisteihin. Eikä vain kohtuutonta, vaan jopa ”asiatonta puhetta”. Kun tekijät katsovat musiikin, Orfeuksen toimialan, runsaan käsittelyn korvaavan myyttisen laulajan itsensä, menen sanattomaksi, etten sanoisi ”änkäksi”.

En mitenkään kiellä kaikinpuolisia kontakteja tekstienvälisessä vuorovaikutuksessa, mutta ydinkysymyksen asetan edelleen: Kuinka kirjallisuus muotojen ja arvojen järjestelmänä siirtyi Kreikasta Roomaan, kielestä ja yhteiskunnasta toiseen, ja mikä perusta siitä tuli Euroopan myöhemmälle kirjallisuudelle? Vaihtoehtopohdintojani en ole tarkoittanut kaanoniksi tekijöille vaan taustaksi asian käsittelylle.

”Oksalan pateettisen Akhilleus-kuvan” – sen miten sankari ylittää säätynsä normit, rikkoo sovinnaisen suhteellisuuden ja tyrmää lukijan odotukset – käsittelen *Parnassossa*, jonne debatin lainet ovat myös ulottuneet.

Tekijät pitävät arviointiani joka suhteessa pahantahtoisenä, tarkoitushakuisena ja yksipuolisena ja – mikä käsittämätöntä – yksiselitteisen negatiivisena. Olen selvästi ja avoimesti sanonut myös kaiken sen, mitä pidän hyvänä, ja nostanut esiin juuri ne puolet, joita tekijät itse pitävät omiina erityisinä ansioinaan. Eikä niitä ole vähän.

Entäpä Oksalan raivostuttava runomittaisuus? Olen viisi vuosikymmentä ajanut sitä linjaa, että tarvitsemme sekä Mannista että Saarikoskea, niin mitallisia kuin mitattomiakin suomennoksia. Tämä linja kiteytettiin aikoinaan (n. 1970) suomennospoliittisessa mietinnössä, jota olin tekemässä yhdessä H. K. Riikosen kanssa. Tältä taustalta on kohtuutonta väittää, että hyväksyisin vain mitalliset tulkinnot. Odotan ja ehdotan ainoastaan hallittua tasapainoa (*aequilibrium temperatum*) eri käännöstopojen välille. Kyseistä ehdotusta valaisen kerran omalla Horatius-käännökselläni, ja saan heti kuulla kunniani.

Yhteen kysymykseen tekijät vastaavat niin tyhjentävästi, että köhin ja kakistelen vieläkin. Kun huomasin, että Riikonen on kerännyt ja lainannut kaikki Catulluksen *Odi et amo* -runon suomennokset, mutta jättänyt minun tulkintani pois, ymmärsin, että hän tällä eleellä viestittää hienovaraisesti (*implicite*), että kyseinen suomennos (”Kun viha, rakkaus mieltäni syö, kysynet sinä, miksi?! Tiedä en, tunnen sen: piinani on loputon.”) ei ole mistään kotoisin. Nyt hän paljastaa, kuka suomentaja on kyseessä, ja tunnustaa *explicit*, että juuri tästä kenkä puristaa. Hän on mielestäni nähnyt kohtuuttoman vaivan todistaakseen, että T. K. J. Oksala ei ole mistään kotoisin, vaikka olisi voinut kuitata koko asian kansainvälisellä merkillä, jota Martialis suosittelee. Näin hän olisi kerrankin soveltanut antiikin rikasta kulttuuriperintöä elävimmällä mahdollisella tavalla.

Kirjoittaja on filosofian tohtori ja professori (h.c.), joka on toiminut antiikin kirjallisuuden tutkijana ja suomentajana.